

הצעת פתרון- בחינת הבגרות

הצעת הפתרון נכתבה על-ידי גלי אמיר וישי בר-נר

מורים לתנ"ך בבתי הספר של **קידום**.

בראשית

שאלה 1

א. (1) הביטוי שחוזר בקטע מבראשית א המבסס את דברי דנון הוא: "ויהי כן". הסבר: ה' מצווה על הבריה מתוך תכנון וסדר, וכל דבר שקורה במציאות וגורם לה להיבנות הוא מתוך הציווי של ה'.

(2) ניתן להבין על היחס בין האל לעולם שה' קדם למציאות והוא שולט בה באופן מוחלט כיוון שהוא מחוץ לה ולא חלק ממנה. דברים אלו מבטאים תפיסת אלוהות מופשטת.

ב. (1) הסתירה היא שבבראשית נאמר שה' ברא רק את האור ואילו בישעיה מודגש שה' ברא גם את האור וגם את החושך.

(2) הפיתרון לסתירה הוא שבכך שה' נתן שם לחושך ("ולחושך קרא לילה") הוא בעצם ברא אותו וזאת למרות שהחושך הוא רק היעדר האור.

ג. (1) תיאור בריאת המאורות הארוך והמפורט נועד על מנת לשלול את התפיסה האלילית לפיה המאורות הם מעין אלים. לכן אומר הכתוב במפורט: "ויברא אלוהים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטון לממשלת הלילה ואת הכוכבים." לכן הכתוב מתאר גם את בריאת האור ביום הראשון וגם את בריאת המאורות ביום הרביעי.

(2) העולם נברא למען האדם. דבר זה בולט בתפקידם של המאורות: "והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" כלומר תפקידם של השמש והירח לקבוע את לוח השנה כולל החגים. למשל הופעת הירח קובעת את תחילת החודש וכך נקבע זמן החגים.

שאלה 2

א. (1) שתי ראיות לכך שהדמות שנלחמת עם יעקב היא מלאך אלוהים :

- המלאך אומר ליעקב ששמו ישונה לישראל כיוון שהוא נלחם על שלטון ושררה עם אנשים ומלאכים והצליח לנצח: "כי שרית עם אלוהים ועם אנשים ותוכל" (הכוונה במילה אלוהים למלאכים כמו המלאך שנלחם ביעקב)
- יעקב אומר שהוא קורא למקום המאבק פנאל: "כי ראיתי אלוהים פנים אל פנים ותנצל נפשי". גם כאן הכוונה של יעקב שהוא ניצל מן המאבק במלאך אלוהים.

(2) ראיה שהמלאך ניצח את יעקב: המלאך פגע בכף ירכו של יעקב והוא צלע לאחר המאבק: "והוא צולע על ירכו". העובדה שיעקב יצא פגוע פיזית מן המאבק בעוד שהמלאך כלל לא נפגע מלמדת שהמלאך ניצח.

ראיה שיעקב ניצח את המלאך: המלאך מבקש מיעקב לשלח אותו ולאפשר לו ללכת. יעקב אומר שזה רק בתנאי שהמלאך יברך אותו ("לא אשלחך כי אם ברכתני") והמלאך אכן מברך את יעקב בשינוי שמו לישראל. ("ויברך אותו שם")

ב. (1) לפי דברי קופטש יעקב באמת נאבק בעצמו.

(2) לפי דעתי המאבק המשמעותי יותר עבור יעקב הוא המאבק בעצמו. נימוק: יעקב היה האח הקטן של עשו שאחז בעקב אחיו וכל העת נלחם על המקום שלו בבית בדרך של רמייה. לאחר המאבק עם עצמו הוא יוצא מן הדמות של יעקב והופך לישראל כלומר מי שהצליח במאבק וכעת כבר לא זקוק לשיטות של רמייה. השינוי הפנימי הזה הוא תהליך קשה יותר ממאבק בכוחות חיצוניים.

ג. (1) על פי המדרש הברכה שברך יעקב את המלאך היא שעשו ימחל לו על כך שגנב את הברכות של יצחק שהיו אמורות בעצם להגיע לעשו.

(2) לפי המדרש יש סיום מוצלח לסיפור שמתחיל בבראשית כ"ז כי שם יעקב התחזה לעשו וגנב ממנו את הברכות ועשו כעס על כך מאד ורצה להרוג את יעקב: "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי". כעת במאבק של יעקב עם המלאך משיג יעקב את מחילת עשו ורק עכשיו יעקב יכול לחוש שלם עם הברכות שקיבל מאביו יצחק

היסטוריוגרפיה ונבואה

שאלה 3

א. 1. מטרת המבחן היא לראות מיהו האל האמיתי, בעל הכוחות: "והיה האלוהים אשר יענה באש הוא האלוהים".

א. 2. לאחר שאליהו הוכיח שאלוהים הוא האל האמיתי באמצעות מבחן האש והעם חזר להאמין באלוהים פסק עונש הבצורת ובא הגשם.

ב. לפי רד"ק, העם תחילה לא ענה משום שלא ידע באמת מי הוא האל האמיתי, אך לאחר שראו את המבחן ואת הצלחת אליהו האמינו.

ג. 1. המשמעות הסמלית שהעליה מסמלת גם את עלייתו באמונה באלוהי ישראל ובאליהו.

ג. 2. משמעות סמלית במספר 7, מספר טיפולוגי המביע את שלמות פעולתו וההכוונה האלוהית למען המטרת הגשם.

- ד. 1. הבדל: משה הורג יחד עם בני לוי את כל האנשים שהיו מעורבים בחטא העגל אבל משה עושה פעולה זו בשם ה' ואילו אליהו עושה זאת על דעת עצמו.
- או: אליהו נותן הוראה לשחוט את נביאי הבעל ואילו משה נותן הוראה לערוך מלחמת אחים.
- ד. 2. הסיבה להבדל: משה היה נאמן לה' וביצע את ציוויו, אליהו פועל על דעת עצמו. אליהו קנאי ואילו משה פועל למען העם.
- או: משה מעניש את העם על עבודה אלילית ואילו אליהו שוחט את נביאי הבעל בלבד.

שאלה 4

- א. 1. החידוש הוא ריכוז פולחן. שלבים: 1. השמדת המזבחות לאלהים. 2. עבודת האל במקום אחד.
- א. 2. אמצעי ספרותי אחד: ניגודים – כתוב איך להשמיד את כל הפולחן ולאחר מכן "לא תעשון כן לה' אלוהיכם".
- או: חזרה – לשם הדגשה על פעלים של השמדה. או: פירוט. או: תקבולת.
- ב. 1. הרפורמה של יאשיהו – 622 לפני הספירה.
- ב. 2. חזקיהו עשה ריכוז פולחן: "אשר הסיר חזקיהו את במותיו ואת מזבחותיו".
- ג. 1. במלכים א' י"ח אליהו מקים מזבח לה' על הר הכרמל ולא בירושלים.
- ג. 2. אליהו פעל במאה התשיעית כשעדיין לא רוכז הפולחן, ואילו ספר דברים נכתב מאוחר יותר בתקופת חזקיהו (המאה השמינית).
- ד. 1. תפיסת האלוהות מופשטת: "לשום שמו שם". האל אינו שוכן במקדש באופן פיזי אלא הוא רק המהות שלו נמצאת במקדש.
2. לא עולה בקנה אחד: אל אוניברסלי "אלוהי השמים...".

שאלה 5

- א. 1. פסימי: ירמיהו מנבא כאן שנבוכדנאצר, ועמי צפון אחרים תחת פיקודו, יבואו וישעבדו את ממלכת יהודה ואת שכנותיה. עמים יושמדו (יוחרמו), וממלכותיהם תהפוכנה לשממה ה' שולח אליהם את נבוכדנאצר מלך בבל, הכל יהיה שומם (פסוק 9).
- אופטימי: בעוד 70 שנה אלוהים ינקום בבבל: ה' יהפוך את ארצם לשממה (פסוק 12).
- א. 2. ירמיהו ניבא שמשך שלטון בבל יהיה 70 שנה (פסוק 11). בעזרא כתוב שהתגשם (פסוק 1).
- ב. 1. מצלול – האות ש': "לשמה ושרקה, קול ששון וקול שמחה, חרבה ושמה".
- פרטים המסמלים את שגרת היומיום: חתונה, קול רחיים – עבודה. נר – הפצת אור.

ב. 2. מצלול : האות ש, המבטאת שקט של חורבן שיבוא. חיי היומיום : החורבן שיבוא על העמים שבבל תכבוש יהיה כה גדול, עד שלא יוכלו להתקיים בהם חיים רגילים, יומיומיים. הקולות והאורות שמאפיינים ישוב חי, לא יתקיימו עוד בישובים שייכבשו וייהרסו על ידי השלטון הבבלי.

ג. 1. אלוהים שלח להם נביאים שיחזירו אותם בתשובה אך הם סרבו להקשיב, מאחר ולא ניצלו את ההזדמנות לא נותר אלא להענישם.

ג. 2. שני סוגי החטאים הם : 1. בין אדם לחברו. 2. בין אדם למקום

לדעתי, הסוג שמצדיק חורבן של חברה הוא... מכיוון ש...

ד. 1. הסיבה למעורבות של בבל בחורבן יהודה היא כי נבוכדנאצר הוא בשליטתו של האל, והיא כלי בידיו של אלהים בשביל להעניש את יהודה.

ד. 2. על פי איזנברג, היחס של ה' לבבל ישתנה לאחר 70 שנה כי זהו משך זמן העונש שנקצב ליהודה (לאחר שהתנהגה באופן שאינו מוסרי) ואין סיבה יותר לתת את הכח לבבל.

נושאי החתך

שאלה 6

א. המכנה המשותף של שלושת הפטורים הראשונים הוא פטור מטעם אנושי אישי. הרביעי הוא עבור טובת הכלל, שהפחדן לא יפגע במורל הלוחמים.

ב. לדעתי, המקרה בו מתן הפטור המוצדק הוא...

שאלה 7

א. המעורבות של כל אישה ומטרת ההתערבות :

אשת איוב אומרת לו שיקלל אלוהים ושייגאל מייסוריו כשימות או בלעג שימשיך להאמין ולסבול. מעורבותה תורמת לקידום העלילה ולהבנת הסיפור בכך שהיא מניעה את איוב להמשיך להאמין בה' ולהעצים את צדיקות איוב.

חווה אומרת לנחש כי מותר לאכול מעצי הגן מלבד עץ הדעת. חווה מקדמת את העלילה לקראת אכילת פרי עץ הדעת תוך ידיעה שזה אסור והחשש ש"פן תמתני".

ב. לדעתי, דברי אשת איוב לא עולים עם דברי הרש"ר מפני שהרש"ר טוען שאשה משלימה את האדם בטוב בעולם זאת בניגוד לאשת איוב שמדגישה את חוסר צדיקותה לעומת צדיקותו של איוב.

שאלה 8

א. הנביא שיחלום חלום ויספר שזה חזון מאת ה' הוא נביא שקר כי זה "טריק" של נביא שקר. לא כל חלום הוא מסר אלוהי. נביא אמת יגיד את דבר ה' ללא קשר לחלום. נביא אמת אומר את דבר ה'.

ב. איכות כל נביא שונה - בר- דימוי מעולם החקלאות לנביא אמת. הוא מדומה לחיטה, למאכל אדם. התבן- נביא שקר, הקש, הפסולת למאכל לבהמה (יש להם מכנה משותף אולם הם שונים בתכלית ולא ניתן לערבב בין השניים).

שאלה 9

- א. הקמת מקדש לפי חגי תתרום לשיפור במצב הכלכלי. העם סובל ממצוקה כלכלית מכיוון שלא בנו את בית המקדש: "והבית הזה חרב" (פסוק 4) "על כן עליכם כלאו שמים מטל..." (פסוק 10).
- הדבר דומה גם לפי כתובת הגליל, ביום בו יחלו לבנות את מקדש לאל תיפסק הבערות ויהיה מלוא טוב הארץ בשפע: "ביום שישלח ידו לעבודת הבית יקרא האל לרוח נושאת גשם..."
- ב. חגי טוען שאם ייבנה המקדש המצב הכלכלי ישתפר ודורש מהעם לעלות לירושלים, להביא עצים (אפילו פשוטים) לבניית המקדש, וה' יסתפק בזה: "...והבאתם עץ... וארצה בו ואכבדה בו אמר ה'" (פסוק 8).

שאלה 12

- א. הסיבה למתח על פי הקטע בעמוס היא נבואתו של עמוס כי ביתו של ירבעם (ממלכתו) תחרב וישראל יוגלה מעל אדמתו "בחרב ימות ירבעם וישראל גלה יגלה מעל אדמתו".
- נוסף על כך, מתנבא עמוס על חורבן בית אל – מקום הפולחן של ממלכת ישראל – ולכן הכוהנים שם קמים עליו לגרשו.
- הסיבה למתח על פי הקטע בירמיה היא נבואתו של ירמיה כי הכהן, פשחור, יראה בעניו את חורבן העיר וחורבן בית ה' (המקדש) אשר פשחור מכהן בו. ושמו של פשחור משונה בלשונו של ירמיה לשם בזוי והוא קוראו מגור מסביב.
- ב. לדעתי, תגובתו של עמוס לאמציה הולמת, את תפקיד הנביא כי הוא מחזיק בנבואת החורבן שניבא ולא משנה אותה למרות הלחץ המופעל עליו. זאת הוא עושה מתוך הבנה שאינה דעתו האישית אלא דעתו של האלוהים אשר שלחו לדבר ולבשר חורבן על ישראל. "לא נביא אני ולא בן נביא... ויאמר אלי ה' לך הנבא אל עמי ישראלי".

שאלה 13

דרכי ההתמודדות הבאות:

- דיכאון – "על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו": עם ישראל מדוכא בגלות בבל ותולה את הכינורות ופוסק מלשיר ולנגן מתוך דיכאון על החורבן הקשה.
- כעס – "בת בבל השדודה, אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו": מתוך כעסו של עם ישראל על החורבן שהמיטה עליהם ממלכת בבל, צועקים הגולים נקמה בבל ומקווים שהאלוהים ישלם לבבל על מעשיה הרעים.
- השלמה - "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני": העם מבין שאין דרך חזרה. ירושלים ובית המקדש חרבו ויהודה עומדת בשימונה ועל כן נותר רק להנציח את הזיכרון. השלמה עם המצב שירושלים תישאר חיה רק בזיכרון האישי והלאומי.

שאלה 14

א. האירועים המתוארים בפסוקים 5-15 היו בתחילת מלכותו של שלמה סמוך לעלייתו לשלטון. דבר זה ניכר מדברי שלמה לה': "ואנכי נער קטון לא אדע צאת ובא"

ב. חשיבות האירועים שמתוארים בפסוקים 5-15 היא שהם הביאו להצלחתה האדירה של מלכות שלמה. זאת כי ה' נגלה לשלמה בחלומו ונתן לשלמה חכמה יותר מכל אדם אחר וכן עושר וכבוד וכל זה מכיוון ששלמה ביקש מה' בחלומו רק את החכמה שתסייע לו לשפוט את העם באופן הנכון.

שאלה 15

שני גורמים שהקשו על שלמה להכריע במקרה שלפניו:

(1) לא היה עד למקרה חוץ משתי הנשים שכל אחת טענה שהילד שלה: " אין זר איתנו בבית זולתי שתיים אנחנו"

(2) לא היה אבא שיכול להעיד שהבן שלו כי מדובר בשתי נשים שהן זונות: "אז תבואנה שתיים נשים זונות"

(3) ניתן גם לציין ששתי הנשים ילדו בהפרש של שלושה ימים לכן התינוקות בני אותו גיל וקשה להבחין ביניהם: " ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת"

שאלה 16

לדעתי שלמה מוכיח בפסיקתו "הבנה פסיכולוגית מעמיקה" כי הוא ידע שכאשר יגזור לחתוך את הילד לשנים האמא האמיתית תעדיף לוותר ובלבד שבנה יישאר בחיים, ואילו האשה השנייה לא תוותר ותעדיף שהילד ימות כיוון שמראש המוטיבציה שלה הייתה הקנאה באמא האמיתית.

שאלה 17

הטענה כי משפט שלמה שנמצא בקטע מעיד כי ה' נענה לבקשת שלמה:

שלמה ביקש מה': "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע" כלומר ביקש חכמה שתסייע לו לשפוט באופן הנכון במשפטים בהם ישמש כשופט וכך יצליח לדעת לטובת מי לפסוק-מיהו הטוב ומיהו הרע.

המשפט המתואר בקטע הראה כי ה' אכן נתן לשלמה את אותה חכמה עמוקה שביקש מאת ה' שסייעה לו לשפוט במקרה משפטי שאין לו פיתרון פשוט. שלמה קיבל מאת ה' את יכולת החשיבה "מחוץ לקופסא" שסייעה לו למצוא פיתרון למקרה ללא עדים שלכאורה אין דרך לפתור. לכן הכתוב מסכם ואומר: "וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלוהים בקרבו לעשות משפט"